

Якщо необхідно знайти ефективність діяльності всієї команди, алгоритм розв'язання ще більше простий. Загальна ефективність знаходиться як відношення загального прибутку до суми індивідуальних витрат всіх гравців. Якщо розрахована величина ефективності більша ніж 1, то дохід (індивідуальний чи командний) покриває ті витрати, які несе організація на утримання спортсмена/команди в тренувальному процесі, якщо ні, тоді слід замислитись над тим, як підвищити результат без росту витрат на його досягнення.

Як бачимо, шляхом застосування економічної формули можна розрахувати величину ефективного та неефективного часу тренування, питому вагу неефективного часу, визначити прогнозу ефективність спортсмена та вирішити багато інших питань.

Література

1. Менкью Н.Г. *Принципы экономики*. - Санкт-Петербург: "Питер", 1999.
2. Шломо Майталь. *Экономика для менеджеров*. - М: "Дело", 1996.
3. Zimbalist A. *The economics of sport*. - Cheltenham, 2001.

APPLICATION OF ECONOMIC FORMULA OF MEASURING EFFICIENCY IN SPORT

A. IVANOV, Y. IVANCHENKO

Donetsk National Technical University

One of the most popular economic formulas is the formula of efficiency. This article will try to show that this formula can be successfully used in sport with some peculiarities. These peculiarities are determined by special nature of income and costs in sport. Using this formula, we can find the effective and not effective time of training, we can determine how effective is the process of making sport and answer some other questions.

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЯЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В СПОРТИВНІЙ КОМАНДІ

Салім КЕНАНІ

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Сучасний рівень розвитку професійного спорту, а відповідно й рівень спортивних досягнень, висуває нові вимоги щодо колективно-психологічної підготовки команд. Саме тому вирішення проблеми дослідження прийомів і механізмів регуляції психологічного клімату спортивної команди в умовах тренувальної і змагальної діяльності набуває сьогодні особливої актуальності. Адже, розроблення цілісних механізмів регуляції психологічного клімату спортивної команди у тренерській діяльності набуває актуальності через фрагментарність і розрізненість позицій дослідників і тим самим стимулює розвиткові теорії і методики спортивного тренування. Насамперед, це

виражається в необхідності дослідження поданої теми з позиції тренерської праці, як виду спортивно-педагогічної діяльності, успішність якої визначається не лише спортивними результатами учнів, а й рівнем вихованості спортсменів, їхнім духовним і психічним здоров'ям.

Мета дослідження полягала у вивченні механізмів регуляції психологічного клімату спортивної команди.

Під час дослідження застосовувався комплекс взаємодоповнюючих **методів**: системно-структурного аналізу наукової літератури, порівняльних характеристик, інформаційного моделювання.

Результати дослідження та їх обговорення. Встановлено [1,2,3, 4, 5], що регуляція психологічного клімату спортивної команди складний багаторівневий процес, який містить дві основних складові. До першої – *психологічної складової регуляції* відносять такі рівні, як мотиваційний, установлений, цільовий, емоційно-вольовий, інтелектуальний, функціонально-рольовий, нормативно-традиційний, ціннісно-орієнтаційний, системний і ситуативний. До другої – *соціально-психологічної складової* відповідно такі, як нормативний, функціонально-рольовий, статусно-рольовий, ціннісно-орієнтаційний, рівень міжособистісного спілкування і взаємодії, управлінський та установлений (атитюд). З метою змістовного аналізу процесу регуляції психологічного клімату спортивної команди детально розглянемо його складові елементи.

Підґрунтям мотиваційного рівня регуляції психологічного клімату виступають потреби, заохочення, мотиваційні диспозиції членів спортивної команди. Загальнокомандна потреба виникає з необхідностей тих членів, які складають спортивну команду. Проте, командні потреби не є механічною сумою потреб окремих особистостей, які входять до групи, а представляють собою якісні новоутворення. Загальнокомандні та індивідуальні потреби тісно пов'язані з ефективністю спортивної діяльності. Ця залежність стає закономірністю тоді, коли формула "потреба – результат" доповнюється ще двома категоріями: здібності й ставлення до діяльності. Таким чином, кінцева формула має такий вигляд: *потреба – здібності – ставлення до діяльності – результат*. На формування цього феномену значний вплив мають суб'єктивні та об'єктивні чинники. До суб'єктивних слід віднести: рівень домагань, прагнення до лідерства, матеріальне благополуччя, професіоналізм й ін. До об'єктивних – турнірне положення команди, довіра вболівальників, травмування провідних гравців команди суперниці, анулювання результатів противника за вживання допінгу. Вплив цих чинників в одних випадках відбувається на інтуїтивному рівні й спонтанно, в інших – як усвідомлена необхідність та мистецтво управління тренера.

Емоційно-вольовий рівень ґрунтується на двох психічних процесах – емоційному та вольовому. Основними елементами цього механізму є: інформаційне забезпечення техніко-тактичних дій; мотиваційне підґрунтя цілеспрямовано поведінки гравців; емоційне сприймання ситуації реалізації мети і завдань розроблення відповідного алгоритму дій, яка містить визначення умов – внутрішніх (психологічних) і зовнішніх (ситуативних, соціальних), колективну спроможність досягнення поставленої мети; добір відповідного інструментарію діяльності передбачення результату та наслідків емоційно-вольової поведінки, його відповідність початковій меті; здійснення вольового акту. Основним критерієм здійснення вольового акту є стан емоційно-вольової готовності спортсмена, який свідчить про повну здатність діяти відповідним чином з найменшими емоційно-вольовими втратами та здатність до повного відновлення за визначений термін.

Інтелектуальний механізм регуляції пов'язаний з когнітивною сферою особистості спортсмена. Він уособлює собою такі елементи, як вирішення інтелектуальних та техніко-тактичних завдань стандартним і варіативним способами; вирішення структурованих завдань евристичним способом; виникнення інсайду в критичних тренувальних та змагальних ситуаціях; креативність мислення членів команди.

Нормативний механізм регулювання психологічного клімату є досить складним утворенням, оскільки має багато елементів у своїй структурі, які, поєднуючись певним чином, обумовлюють певний вид поведінки та характер взаємовідносин членів спортивної команди. До елементів структури нормативного механізму регуляції поведінки членів групи належать: соціальний статус, групові норми, соціальні санкції, умови функціонування у групі, очікування групи.

Одним із основних атрибутів соціальних норм є їх владність. Владність соціальних норм полягає в обов'язковому їх виконанні. Владність соціальних норм підтримується й забезпечується суспільними й державними інститутами. Іншим, не менш важливим атрибутом, є регламентація специфічних відносин і взаємодій між людьми в мікро- та макроколективах.

Спортивна практика має три пласти моделей поведінки. Перший являє собою детальну регламентацію вчинків і дій спортсменів в умовах змагань, який оформлений у вигляді "Правил змагань" із кожного виду спорту. У правилах змагань мова йде про поведінку спортсмена у різних ситуаціях, проте будь які ситуації, які не враховані у цьому понятті, вважаються ненормативними або небажаними.

Другий пласт – поведінка спортсмена на тренуваннях і змаганнях, що обумовлена "неписаними" правилами і законами спортивної етики. Взаємодопомога й підтримка, яку надають члени однієї команди один одному або супернику. Ця умова не подана в жодних правилах змагань.

Третій пласт – поведінка спортсмена у побуті і ситуаціях, не пов'язаних з тренувальною і змагальною діяльністю. Основу її складають світоглядні ціннісні орієнтації, саме вони є ґрунтям власного стилю поведінки у різних ситуаціях. Інтеріоризуючи норми, командні цінності, спортсмен напружує власні, які є орієнтиром поведінки індивіда.

Функціонально-рольовий механізм рівня ґрунтується на його сприйнятті відповідного виконання функціонально-рольового очікування групи. У кожного спортсмена в команді є: роль, ігрове амплуа та обов'язки. Сам механізм починає працювати з моменту усвідомлення членами спортивної команди свого статусу. Визнавши ступінь збігу (збігається повністю, частково або не збігається зовсім), особистість певним чином намагається виконувати покладені на неї обов'язки.

Статусно-рольовий механізм рівня характеризується усвідомленням особистістю власного соціального положення у команді. Варто зауважити, що спортсмен, який функціонує у певній групі, займає як формальне, так і неформальне положення, що, з одного боку, і визначає ставлення членів команди до нього.

Механізм міжособистісної взаємодії ґрунтується на поведінці членів команди в системах "спортсмен-тренер", "спортсмен-спортсмен". Це досить складний механізм, який уособлює потреби, мотиви, цілі та установки кожного спортсмена, соціальну адаптованість і стиль поведінки; соціальний статус в ієрархізованій структурі групи; інтелектуальний розвиток особистості, її емоційність тощо. За умов врахування як індивідуальних, так і соціальних особливостей, визначається і стиль міжособистісної взаємодії, який може відбуватися на різних рівнях.

Отже, регуляція психологічного клімату спортивної команди передбачає, внаслідок використання відповідних механізмів впливу на психіку особистості спортсмена (та її

відповідну реакцію), спрямованих на: активізацію гравців, прагнення до міжособистої взаємодії, взаємодопомоги, взаємоконтролю під час тренувальної і змагальної діяльності.

Література

1. Коломейцев Ю. А. Социально-психологический климат спортивного коллектива структура и пути оптимизации: Дисс. доктора псих.наук:19.00.05. – Минск, 2001. – 275 с.
2. Ложкин Г. В. Психологический климат трудового коллектива. – К.: "Знание" УССР, 1988. – 48 с.
3. Луценко Ю. В. Формирование психологического климата спортивной команды в тренерской деятельности: Автореф. дис... канд. психол. наук, С-Пб.: С-Пб ГАФК, 1997. – 21 с.
4. Радионов А. В., Воронова В. И. Психологические основы подготовки баскетболистов. – Киев: Здоровья, 1989. – 134 с.
5. Ханин Ю. Л. Психология общения в спорте. – М.: Фис, 1980. – 209 с.

MECHANISMS REGULATING PSYCHOLOGICAL CLIMATE OF A SPORTS TEAM

Salim KENANI

National University of Physical Education and Sport of Ukraine

In work is submitted the analysis of structural elements process adjust of a psychological climate of a sports team.

РОЗВИТОК ПСИХІЧНИХ ЯКОСТЕЙ В СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БОКСЕРІВ

Олександр КЛІВЕНКОВ

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Стаття присвячена визначенню місця однієї з найважливіших ланок в системі психологічної підготовки юних боксерів на етапі початкової спортивної підготовки розвитку психічних якостей.

Психічні якості – притаманні боксеру стійкі прояви психіки. До них належать якості, які характеризують різні сторони особистості боксера: вольову, інтелектуальну, емоційну, соціальну, наприклад: рішучість, стійкість, спостережливість, кмітливості, самоволодіння, емоційну стійкість [1].

Психічні якості можуть бути обумовлені природними задатками, які вдосконалюються в процесі занять боксом.